

Kensingtonstenen och identitetsrörelser

År 1898 gjordes ett sensationellt fynd i svenskbygderna i Minnesota i USA, närmare bestämt i Kensington. En svensk man vid namn Olof Öhman, bördig från Hälsingland, hittade en runsten när han röjde mark. Stenens gamla runor talar om hur "8 göter och 22 norrmän" varit på upptäcktsfärd från Vinland och hamnat i trakten samt att något slags blodigt överfall ägt rum. Utifrån typen av runor har några velat daterat stenen till mitten av 1300-talet. Om stenen varit äkta skulle det betyda att det funnits en koloni av nordbor i Nordamerika 150 år innan Columbus gjorde sina upptäcktsresor, men den är en förfalskning. Bakom runorna stod med största sannolikhet Öhman själv. Det teckensystem som finns på stenen återfinns i Hälsingland, ja till och med i hans egen hembygd.

Men varför rista en sten, gräva ned den och sedan låtsas ha upptäckt den? Han eller några av hans kamrater eller folk som kände honom ville helt enkelt forma ny historia genom att skapa ett mäktigt nordiskt kolonialt förflutet. Under Olof Öhmans tid, slutet av 1800-talet, var intresset mycket stort för vikingar och Leif Erikssons resa till Vinland ett populärt samtalsämne. Frågan om stenens äkthet har utretts av bland andra runexperterna Magnus Källström och Helmer Gustafsson samt arkeologen Mats G. Larsson och de gör en och samma bedömning: Kensingtonstenen är en förfalskning.¹

1. Mats G. Larsson, *Kensington 1898: Runfyndet som gäckade världen* (Stockholm 2012) och där anförd litteratur, se också hans blogginlägg "Gästblogg: Kensingtonrunorna allt närmare Olof Öhman" på Riksantikvarieämbetets hemsida: <<http://www.k-blogg.se/tag/kensingtonstenen>> (22/8 2020).

Problemet är att i dag uppfattas historisk sanning som en åsikt, som något man kan ha olika meningar om. I en ny tv-serie söker till exempel skådespelaren Peter Stormare sanningen om denna mytomspunna Kensingtonsten. Serien *The American runstone* sändes på Viaplay under våren 2020 och historiker, arkeologer och runforskare reagerade med bestörtning. En av dem som kritiserade serien var Adam Hjorthén, historiker på Stockholms universitet. "Att betrakta historia och runologi som något man kan avgöra genom debatt, säger någonting om Viaplays vetenskapssyn", säger han till SVT Kulturnyheter den 7 juli 2020. Han förklarar vidare att stenen har allt "sedan den hittades varit en del av ett argument för skandinaviskamerikaner att hävda sin historiska rätt och status i USA". Det handlar således om identitet.

En annan identitetsrörelse, men en som verkligen berör liv och död, är Black Lives Matter. Rörelsen fick nytt bränsle i samband med de protester mot polisvåld och diskriminering som startade i USA efter att George Floyd dog i samband med ett polisingripande. Uttrycken för protesterörelsen spreds globalt, även till Sverige, där bland annat krav har rests på att statyer av Carl von Linné med flera ska rivas och att Linnéuniversitetet bör byta namn.² Kensingtonstenen, Black Lives Matter och statyprotesterna visar med all tydlighet att kolonialism i största allmänhet och svensk kolonialism i synnerhet är ett ständigt aktuellt ämne. Gästredaktörer Gunlög Fur och John L. Hennessey och de många författare som medverkar i detta spännande tenanummer visar närmare var vi står när det kommer till forskning om europeisk kolonialism och Sveriges roll i den. Ett stort tack till de båda gästredaktörerna för ett exemplariskt genomfört redaktionellt arbete och inspirerande, givande samarbete. Trevlig läsning!

Stockholms universitet

BO ERIKSSON

2. "Kritik mot Linnéuniversitetets namn", Kulturnytt i P1, Sveriges Radio, <<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=7497798>> (22/8 2020); "Studenter ifrågasätter Linnéuniversitetets namn", *Universitetslärares*, <<https://universitetslararen.se/2020/06/25/studenter-ifragasatter-linneuniversitetets-namn>> (22/8 2020).